

УДК 342.9(477:410):374.965

М.Г. Поліщук,
здобувач кафедри адміністративного права
Інституту права ім. Володимира Великого МАУП

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАХИСНИКА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ В УКРАЇНІ ТА У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

У статті проводиться порівняльний аналіз діяльності адвокатів в адміністративному процесі в Україні та Великобританії. Доведено, що обсяг участі адвокатів в адміністративному процесі у Великобританії значно ширший ніж в Україні. На основі налізу запропоновано внесення окремих змін до законодавства України щодо роботи адвокатів та їх активності в адміністративному процесі.

Ключові слова: адвокат, адміністративні правопорушення, захист прав громадян, система роботи адвокатів у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, протокол про адміністративні правопорушення.

В статье проводится сравнительный анализ деятельности адвокатов в административном процессе в Украине и Великобритании. Доказано, что объем участия адвокатов в административном процессе в Великобритании значительно шире чем в Украине. На основе анализа внесены предложения, которые касаются работы адвокатов и их активности в административном процессе.

Ключевые слова: адвокат, административное правонарушение, защита прав граждан, система работы адвокатов в сфере обеспечения безопасности дорожного движения, протокол об административных правонарушениях.

The comparative analysis of the activities of advocates in administrative process in Ukraine and Great Britain is carried out. It is proved that the bulk of the participation of advocates in the administrative process in Great Britain is broader than in Ukraine. Based on the analysis several propositions concerning the work of the advocates and their activities in the administrative process were given.

Keywords: advocate, administrative transgression, defense of the rights of the citizens, the system of work of advocates in the sphere of the security of traffic, protocol of administrative transgression.

Сучасний стан діяльності захисника в адміністративному процесі в Україні є вкрай незадовільним. У більшості випадків адвокат не має жодного стосунку до розгляду справ в адміністративному процесі, а його процесуальний статус в адміністративному процесі не визначено в жодному нормативному документі. З іншого боку, громадяни, які вчинили правопорушення чи підозрюються у вчиненні правопорушень, навіть не знають, чи можуть вони скористатися допомогою адвоката при розгляді їх справи, наприклад, працівниками Державної автомобільної інспекції. Певні зміни у стосунки водіїв та працівників Державної автомобільної інспекції внесли створені нещодавно громадські організації типу “Дорожній патруль”. Проте їхні дії спрямовані на припинення корупційних правопорушень з боку працівників Державної автомобільної інспекції, а не на захист прав громадян в адміністративному процесі.

Разом з тим у більшості країн відпрацьовано чіткі механізми діяльності захисника в адміністративному процесі, проте наші законодавці на них не звертають уваги.

Метою цієї статті є порівняння діяльності адвоката в адміністративному процесі в Україні та Великобританії під час розгляду справ, пов'язаних з забезпеченням безпеки дорожнього руху, та вироблення певних рекомендацій для застосування їх в українському законодавстві.

Питання участі адвоката в адміністративному процесі в науковому плані в Україні не вивчалось. Окремі дослідники розглядали адміністративно-правові засади участі адвокатів у кримінальному та інших процесах, проте щодо адміністративного процесу такі питання не ставилися [1, 2, 3, 4, 5].

Низка дослідників розглядали питання захисту прав громадян у юрисдикційному процесі, але вони аналізували тільки окремі аспекти адміністративного процесу. Наприклад, Вовк П.В. розглядав у своєму дисертаційному дослідженні питання захисту прав, свобод та інтересів громадян в адміністративних судах першої інстанції [7], а Сиротяк М.Р. вивчав питання захисту прав потерпілого в провадженні в справах про адміністративні правопорушення [6]. При цьому вони не аналізували діяльність адвоката в цілому в адміністративному процесі, тобто з початку порушення справи, яку окремі дослідники виділяють як першу стадію адміністративного процесу [7], та до кінця, аж до перегляду справи.

У Законі України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” (стаття 20) передбачено, що адвокат має право здійснювати захист прав, свобод і законних інтересів особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, під час розгляду справи про адміністративне правопорушення [8]. Проте чітко не визначено, в якій стадії адміністративного процесу має право брати участь адвокат. Не регламентовано також зазначене питання і в Кодексі України про адміністративні правопорушення [9].

Окремі питання участі адвокатів у адміністративному процесі розглядалися також і в дисертаційних дослідженнях Бородіна І.Л. [10] та Гридасова Ю.В. [11], проте вони також не визначали стадії участі адвокатів в адміністративному процесі, а особливо в процесі, пов'язаному з розглядом адміністративних справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Діяльність адвокатів у адміністративному процесі у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, як уже зазначалося, в Україні не визначено жодним нормативним актом. Не визначені правові підстави діяльності адвокатів в адміністративному процесі і у Великобританії. В цілому правова систем Великобританії побудована на прецедентному або загальному праві на відміну від України, але окремі питання участі адвокатів у юридичному процесі в тому числі і в адміністративному процесі можуть бути враховані і запроваджені в діяльності адвокатів в Україні.

До таких аспектів слід віднести:

– спілкування працівників поліції з водіями під час їх зупинки вже може бути підставою для участі адвоката, тобто громадянин може відмовитися від спілкування з поліцейськими і вимагати участі адвоката в цьому процесі [12].

– адвокат має право бути присутнім при складанні протоколу про адміністративне правопорушення, а також при проведенні інших дій, які проводяться поліцейськими (взяття аналізів, допити та т. ін.) [12].

– адвокат може бути присутнім на засіданні суду магістрату, коли розглядається справа про правопорушення, яке здійснив той чи інший громадянин.

Слід зазначити, що у Великобританії справи про адміністративні правопорушення, які називаються сумарні правопорушення, розглядаються в судах магістрату, які можна охарактеризувати як суди з адміністративних справ.

Адвокат може брати участь у засіданнях суду без участі водія, який підозрюється у вчиненні правопорушення, тобто представляти інтереси громадянина.

Разом з тим слід зазначити, що законодавство Великобританії є більш суворим по відношенню до правопорушників у порівнянні з законодавством України. Наприклад, керування транспортними засобами у стані сп'яніння в Україні може каратися штрафом або позбавленням прав на управління транспортними засобами. У Великобританії особа, яка керує транспортним засобом у стані сп'яніння, має бути заарештована і суд може призначити покарання у вигляді позбавлення волі на термін до 6 місяців. Крім того, обов'язковою умовою покарання правопорушника за згадане правопорушення є позбавлення прав на управління транспортними засобами. У виняткових випадках за таке правопорушення може бути призначено штраф, який водій може сплатити, лише продавши автомобіль.

Відповідно, коли вирішується питання про притягнення особи до адміністративної відповідальності, присутність адвоката є обов'язковою.

Цікавим у законодавстві Великобританії є також і те, що працівники поліції, які склали протокол про допущене правопорушення, можуть у суді як докази використовувати факти про допущені водієм правопорушення в минулому, при цьому терміну давності в законодавстві Великобританії стосовно правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху не існує.

У суді такі свідчення чи дані використовуються як обтяжуючі обставини і для цього обов'язкова присутність адвокатів.

Слід зазначити, що поліцейські Великобританії на відміну від працівників Державної автомобільної інспекції в Україні не використовують таких методів, як зупинка транспортних засобів з метою перевірки документів чи з іншого приводу. Зупинка транспортних засобів може бути підставою для оскарження в суді і в зазначеному випадку також обов'язкова участь адвоката.

Цікавим є питання щодо так званих фіксованих правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. До фіксованих правопорушень належать такі правопорушення, які водій вчинив під час руху (перевищення швидкості, порушення правил переїзду залізничних світлофорів та т. ін.) або під час паркування (паркування в місці, де воно заборонено, наїзд на лінію, яка визначає межі транспортного засобу під час паркування та т. ін.).

У разі виявлення таких фіксованих правопорушень поліція складає відповідний протокол або виписує квитанцію з фіксованим розміром штрафу, який порушник повинен сплатити у певний період, в основному протягом двадцять однієї доби з дня виявлення правопорушення.

Поліцейські, які виявляють фіксовані правопорушення, направляють на адресу особи, яка вчинила правопорушення, протокол або квитанцію. Разом з тим квитанція про сплату фіксованого штрафу може бути прикріплена під склоочисник чи в іншому місці, якщо водій відсутній на місці виявленого фіксованого правопорушення.

При цьому вчинення правопорушення не підлягає оскарженню, але у випадках, коли водій не помітив квитанцію або вона знищена внаслідок несприятливих погодних умов (злива, сильний вітер та т. ін.), водій може оскаржувати рішення поліцейського, і в таких випадках обов'язкова участь адвоката.

У разі несплати правопорушником штрафу у встановлений період, штраф збільшується у півтора рази і правопорушник викликається до суду, де йому

оголошується рішення про збільшення штрафу. У засіданні суду обов'язкова участь адвоката.

Якщо водій доведе, що за кермом транспортного засобу, який перевищив швидкість, перебувала інша особа, то він звільняється від відповідальності. Доводити такі факти необхідно також з допомогою адвоката.

В Україні така система передбачена статтею 14-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення. При цьому окремі вчені вважають, що в цьому випадку порушується право громадянина на захист, адже він не знає, що його фотографує прилад.

На нашу думку, таке твердження безпідставне, адже підробити дані, які зафіксовані спеціальними приладами, практично неможливо. Разом з тим в Україні згаданий вид виявлення фіксованих правопорушень не застосовується в повній мірі.

Перш за все зазначені прилади повинні бути встановлені стаціонарно, а не використовуватися працівниками правоохоронних органів у русі чи інших умовах. Якщо зазначені прилади використовуються поліцейськими на окремих постах, то порушники повинні спинятися і на місці їм виписуються протоколи про правопорушення.

Таким чином, ніяких порушень прав громадян у цьому випадку не спостерігається.

В Україні можуть бути використані окремі напрями діяльності адвокатури, які використовуються у Великобританії. Перш за все адвокати у Великобританії можуть брати участь у будь-якій стадії юридичного процесу. Крім того, у Великобританії є так звані фіксовані випадки участі адвокатів в адміністративному процесі, які також можна ввести в Україні.

Необхідно також внести доповнення та зміни до Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" стосовно того, що адвокат має право брати участь в адміністративному процесі з початку складання протоколу про адміністративне правопорушення, а в конкретних правовідносинах, пов'язаних з забезпеченням безпеки дорожнього руху, з моменту зупинки водія працівниками правоохоронних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Романюк А.Б.* Проблеми захисту неповнолітніх у кримінальному судочинстві : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / А.Б. Романюк. – К., 2004. – 230 с.
2. *Харченко П.Г.* Адміністративно-правові заходи забезпечення захисту від недобросовісної конкуренції в діяльності органів Антимонопольного комітету України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / П.Г. Харченко. – К., 2005. – 197 с.
3. *Андрєєв Д.О.* Адміністративно-правові засоби захисту прав власників цінних паперів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Д.О. Андрєєв. – Ірпінь, 2008. – 234 с.
4. *Антілогов О.В.* Правове регулювання участі прокурора в адміністративному судочинстві щодо захисту прав та свобод громадянина : дис. ... канд. юрид. наук : спец 12.00.07 / О.В. Антілогов. – Х., 2008. – 199 с.
5. *Сиротяк М.Р.* Захист прав потерпілого в провадженні в справах про адміністративні правопорушення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / М.Р. Сиротяк. – Х., 2007. – 203 с.
6. *Вовк П.В.* Захист прав, свобод та інтересів громадян в адміністративних судах першої інстанції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / П.В. Вовк. – Х., 2009. – 245 с.
7. Курс адміністративного права України : Підручник / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, І.Д. Пастух, В.Д. Сущенко та ін. – 2-ге вид. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 872 с.
8. Про адвокатуру і адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2013. – № 27. – Ст. 282.

9. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Науково-практичний коментар / Р.А. Калюжний, О.О. Погрібний та ін. – вид третє. – К. : Алерта; КНТ, ЦУЛ, 2010. – 684 с.

10. *Бородін І.Л.* Адміністративно-правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07 / І.Л. Бородін. – К., 2004. – 438 с.

11. *Гридасов Ю.В.* Адміністративно-правові засоби захисту права власності суб'єктів господарювання в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Ю.В. Гридасов. – Х., 2009. – 221 с.

12. Blackstone's Police Manual. Road Traffic. 2002 edition. Blackstone Press. – 255 p.

Отримано 25.02.2014